

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja :

Egész évre . . . 6 frt
Fél évre . . . 3 „
Negyedévre 1 frt 30 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó :

V E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja :

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4 „
Negyed oldal . . . 2 „
Ennél kisebb . . . 1 „
Bélyeg külön 30 kr.

A gymnásiumi vallástanárok, mint az intézetek papjai.

A zsinati törvények elrendelték önálló vallástanárok alkalmazását, a kerületek kezdik a törvényt végrehajtani s ezzel elérkezik végre az a várva-várt idő, a mikor a vallás nem lesz többé melléktantárgy a gymnásiumban s tanítása hivattott kezekre lesz bízva. A minek régen meg kellett volna történni, valósággá lesz, a mulasztást pótoljuk s talán nem lesz még későn, ha a tizenkettedik órában tesszük is.

A vallástanítás a régi alakban nem maradt volna tovább, változtak a viszonyok, változtunk bennök mi magunk is. A kor szele nagyon megfűjt minket, a mi ev. önértzetünknek. vallásosságunknak semmiképen sinés előnyére; érezzük, hogy esüszik ki alólunk a talaj s mi lesz egyházunkkal, ha annak számára a jövő nemzedéket nem tudjuk megtartani? Rajtunk a felelősség, mely alól ki nem bújhatunk s késő lesz a sopánkodás, ha a talajt egészen elveszítjük lábunk alól.

Régi tanári gárdánk, melynek nagy része végzett theologusokból került ki, a kik a vallást azelőtt a viszonyokhoz képest elő tudták adni, kivesző félben, helyette az újabb nemzedék, melyet az állam nevel nekünk, az egyház iránt közönyös — jó ha nem ellenséges — paragrafus embere, kinek az egyház érdekei és bajai iránt érzéke nincs. E mellett az egyházpolitikai törvények által nyújtott szabadság éppen nekünk árt a legjobban, a kik büszkén valljuk magunkat szabad evangyéliumnak; az ellenség ragadozza el hiveinket, mi pedig a helyett, hogy benső megerősítésünkre gondolnánk, sokszor belső viszályba keveredünk.

Ilyen sivár jelen mellett a jövőre kell vetni

tekintetünket, azt biztosítani az egyház számára, ennek pedig leghathatósabb eszköze az ifjúságnak, a jövő reményének vallásos evangyéliumi szellemben való nevelése. A változott viszonyokhoz képest módosítani kell az evangyéliom hirdetésén is, megtartva annak régi tartalmát, örök igazságát. Ezért van szükség ma külön vallástanárookra.

De hát mik ők tulajdonképen? A zsinati törvény tanároknak nevezi őket, megszüntek volna tehát papok lenni? Nem; legalább is nem volna szabad egyiknek sem úgy gondolkodni közülök, hogy nekik ahhoz az egyházhoz, a mely számukra papjaiénál s theologiai tanárai helyzeténél kedvezőbbet teremtett, semmi közük, hogy ők többé nem papok, csak tanárok.

Felfogásukat, ha ilyen lenne, éppen úgy nem lehetne helyeselni, mint azt a manapság sokszor hangoztatott nézetet: „Pap csak akkor vagyok, ha a reverenda rajtam van, különben pedig olyan, mint más ember,“ mintha tehát a papra nézve kétféle erkölcsiség volna irányadó úgy tetteire, mint megítélésére nézve: külön reverenda s külön emberi erkölcsiség.

Távol állok attól, hogy a papi hivatalnak, illetőleg ordinationak katolikus értelemben letörülhetetlen jelleg közlését tulajdonítsak, de azért azt mondom, hogy a ki egyszer Krisztusnak esküdött hűséget, legyen hozzá hű mindhalálig s a ki pap, maradjon pap nemesak a szószéken, de a világban, a társadalomban is mindenkor. ne feledje soha, hogy ő pap, hivatalához méltóan viselkedjék tehát.

A mint nincs kétféle erkölcsiség, úgy a papot sem lehet két külön rendre: papra és emberre osztani, de éppen úgy nem mondhatják magukról a vallástanárok sem, hogy ők többé nem papok. Ezt kizárja nemesak specialis állásuk,

melyben mint az egyháznak² mandatáriusai munkálkodnak s a szószéket csak fölcserélték a kathedrával, de az ellen bizonyít betöltendő működési körük is. A gondjaikra bizott ifjúság nem egyéb, mint gyülekezet kisebb keretben, de a mely épen úgy megkívánja nemcsak a tanítást, de a maga cura pastoralisát is különös értelemben véve, mint a nagy, illetőleg felnöttek gyülekezete.

Nem akarom ezzel azt a fontos szerepet kisebbíteni, a melyet működésükben a tanítás játszik, ellenkezőleg ezt teszem első helyre. Tanítás ki az ifjúságot az ev. valás igazságaira, neveljék hithűségre, egyház és hazaszeretetre, költsek fel bennök a résztvevő felebaráti szeretetet, adakozási kedvet s ezt akkor fogják elérni, ha meggyőződéssel hirdetik az igét, ha a szerint élnek, a mit beszélnek, hitet fognak ébreszteni, ha magok is hisznek, azaz ha nevelni akarnak, legyenek ne csak tanítók, de nevelők is.

Nem elég az, ha óráikat megtartják, a kijelölt tananyagot feldolgozzák, ha ősszel, tavaszszal és nyáron templomba vezetik az ifjúságot, a templomba járást ellenőrzik, a templomban való viselkedés felett őrködnek, nem elég, ha a téli hónapokban összegyűjtik délelőit az összes ifjúságot intézeti istentiszteletre, délután pedig a kisebbeket (I—IV. osztályig) katechizációra, miben segítségökre lehetnek olyan felsőbb osztályú tanulók, kik theológiára készülnek, vagy ehhez kedvet, jártasságot mutatnak; nem elég ha ellenőrzik idején, konfirmálva volt-e minden növendékük, — mindezek felett adjanak jó példát a buzgóságban, ájtatosságban, nem kevésbé az erkölcsben s itt térek át a kis gyülekezet specialis cura pastorálisára.

Gondozást igényel a legkisebb tag úgy, mint a legnagyobb; természetes, annak módja a korhoz, viszonyokhoz, de az egyéniséghez képest is módosul. Kötelességük, hogy minden növendéküket nemcsak ismerjék, de ki is ismerjék: tudják lakását, annak viszonyait, azt a kört, a mely növendéküket körülveszi, esetleg családi körülményeit, haladását, viselkedését más tanárok alatt, ellenőrizzék olvasmányaikát, társaságukat. Ha hiba van valahol e tekintetben, a növendék viselete, szorgalmának hanyatlása előbb-utóbb jelt fog adni arról. Érintkezésben kell lenniök a lakásadókkal, illetőleg a szülőkkel, megfelelő vallásos tárgyú olvasmányokkal kell őket ellátni.

Annál éberebb őrkedésre van szükség, minél közelebb jutnak a növendékek ahhoz a pont-hoz, a melyen az egyéniség és a jellem határozott irányt kezd venni, kidomborodni, szóval a serdülő korban. Sokszor nem is gondolná az ember, mily kísértéseknek vannak kitéve az ifjak s mily rút szenvedélyek rabjaivá lehetnek, a vallástalanságot és tisztátalan beszédet nem is említve. Kísértő mindig akad, a ki a vallásost kigúnyolja, hanyagságra, kötelességmulasztásra, ivásra, részegeskedésre, kártyázásra, erkölcstelenségre csábítja. Igyekezzenek az ilyesminek útját vágni komolysággal, szigorral, ha kell; különben erkölcsi preszsió, jó példaadás által. Itt van utóbbinak nagy jelentősége. Hasztalan a szép magyarázat a kathedráról, ha a tanuló látja, hogy a vallástanárnak teher a templomba járás, hogy az ima és beszéd alatt unatkozik, szeme szerte kalandozik, hogy kötelességeit nem teljesíti pontosan s kedvvel, tudja, hogy kártyázik, vagy épen mértékletlen életet él.

Nézzenek el növendékeik lakására minél gyakrabban, olyankor is, ha azok nincsenek otthon, munkájok meg lesz könnyítve, nem egy tapasztalattal lesznek gazdagabbak: a könyvszekrény állapota sokszor a lélek belső rendjére is vall. A vallásról uralkodó, esetleg az idősebbeknél mutatkozó ferde nézeteket igyekezzenek szeretettel, jóindulattal eloszlatni, semmi esetre se tegyék azt, hogy az egyház dogmái ellen kikeljenek akár direktre, akár indirekte, mely utóbbi eset különösen a bibliai csodák magyarázatánál fordulhatna elő. Ha már csodát magyaráznak, tegyék ahhoz méltóan, vagy állítsák oda a dolgot úgy a mint van, a többit pedig bizzák a növendékekre.

Végül, a mit az egyház méltán elvárhat tőlük, ajánlják figyelmébe az érettebb növendékeknek a lelkeszi pályát, tüntessék fel annak nehézségei mellett magasztosságát, azokat, a kik arra készülnek lépni, kísérik különös figyelemmel, kedvöket, lelkesedésöket az iránt neveljék, útbagazítással, tanácscsal lássák el, így talán ők is hozzájárulnak ahhoz, hogy lelkészhiánytól nem fog kelleni félünk s theológiánk újra megnépesednek.

Ime az új állás a maga magasztosságával, kötelességeivel, mely utóbbiak közül csak néhányat említettem, mert a viszonyokhoz képest változik számuk, de nem is volt czélom azokat mind elősorolni, amit akartam, azt talán elértem, kimu-

tattam, hogy a vallástanárok is papok, még pedig az intézetek papjai. Legyenek is valóban azok!

FRENYÓ LAJOS
eperjesi theol. tanár.

Adalékok a Győri Énekeskönyv történetéhez.

Irta: **Kovács Sándor.**

Az idén ismét napirendre került az énekeskönyv reformjának kérdése. Dunántúl már évek óta van szajtalanul, de lázasan működik egy énekügyi bizottság, a mely nemsokára — a mint hire jár — próbafüzeteket fog közrebocsátani. Reméljük, beválnak. Azonban bármennyi jóakarát, tehetséget szegődjék is az ügy szolgálatába, a törekvés teljes sikere mindaddig kétséges marad, a míg az énektörténeti fejlődés eredményeitől függetlenül próbálja feladatát megoldani. Talán az egyházi élet egyetlen ágában sincs akkora jogosultsága a hagyomány tiszteletének, mint az ének terén. A nép nemzedékről-nemzedékre erősebb határozottsággal ragaszkodik kedvelt énekeihez, a melyektől megválni újabb ismeretlen énekek kedvéért nem akar, sőt nem is tud. Ez az egy ok maga megkívánja, hogy az új énekeskönyv szerzői a történelmi szempontot ne mellőzzék. E nélkül az ítélet igazságtalan. Sajnos, a magyar protestáns egyházi ének történelme még megírójára vár; sőt mondhatni az anyag sincs még készen. Sok munkás kéz méhszorgalmának jut itt szép és hálás mező a munkálkodásra! Ha lesz énektörténetünk, gondolhatunk az énekeskönyv újjáalakítására is. Ezen általános célt akarom szolgálni néhány énektörténeti adalékkal.

Köztudomásu dolog, hogy a Győri Énekeskönyv legnagyobb részt Kis János műve. A XVIII. század aesthetikáján és rationalismusán felnevelkedett költő nem elégedett meg az egyházkerület új énekeskönyvével, a minek jelentékeny része közös a régi „Zengedező Mennyei kar”-ral. Szellemben és formában újat akart teremteni, teljesen szakítani a multtal, a multból fennmaradt kincsekkel. Ez az újító kedv, mely csak egyik jelensége volt az Európaszerte s a hazában is egyre élénkülő reform vágnak, irodalmunk történetének egy nagy korszakos jelentőségű mozgalmából me-

ritett erőt. Javában folyt akkor a nyelvújítók és orthologusok harca a nemzeti nyelvért. Az újítók fölismerve a nemzeti lét és művelődés szoros kapcsolatát, — a művelődés eszközének, a nyelvnek megnevesítésével iparkodtak utat törni a várt és óhajtott társadalmi, politikai újjászületés előtt. Minden nagy korszak, nagy mozgalom új nyelvet teremt magának, a melyen igazságait hirdeti. Megvolt a maga nyelve a reformationnak, megvolt a XVIII. század általános felvilágosodásának, melynek virradata nálunk már a XIX. századba esik. Kis János, Kazinczynak, az újjászületés vezérének testi-lelki barátja és tanítványa a maga körében szintén érvényesíteni akarta az újítók eszméit; gyökeres reformra törekedett, míg a kerület vezetői a viszonyokkal való megalkuvás politikáját követték. Csak éppen érintette lelkeket az új idők lehelle, — gondolkodásuk, érzésviláguk még a régi mederben mozog. Kis János a barát és tanítvány bizalmával terjeszti énekeit a mester elé, hogy véleményét hallja s ha hibázott, vezére bírálata után igazodjék. Kazinczy lelkes örömmel fogadja a mutatványokat, hiszen az annyira szeretett, annyira bálványozott klasszicizmus diadalát látja bennük: Kisnek lelki világa, melynek csendjét nem verte föl semmi vihar, semmi háborgás, költői tehetségének természete, mely csendes víz módjára a szelidebb, mérséklettel nyilvánuló érzelmek parttalan medrét kereste, kiválóan alkalmas volt arra, hogy a Kazinczy-féle költői iskolának apostolává váljék az egyházi lirában. S tényleg a figyelmes szem könnyen fölismeri a Kis János énekein a hódolva követett mester hatását.

De — bár a Győri Énekeskönyv Kis János hymnologiai munkásságának emlékeképpen tekintethető, nincs pozitív adatunk arra, mely énekek tulajdonképpen Kisnek eredeti énekei, melyek a fordítottak, melyek az átdolgozottak? Sőt dolgozótársainak névsora sem teljes. Karsay Sándor a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap” 1862. évi folyamában röviden ismerteti az énekeskönyv keletkezésének történetét, de az énekek szerzőiről biztos adatot nem találunk benne. 1879-ben jelent meg az énekeskönyv hatodik kiadása, a melynek előszavában azt olvassuk, hogy „ezen énekeskönyv legnagyobb részt néhai Kis János soproni ev. lelkész és dunántúli superintendens műve, kinek a részből fordított, részből átalakított énekek közt több eredeti művei is vannak; de az *-al jelzett énekek Zathureczky Sámuel volt győri leány-

tanító és énekvezértől, a ***-al jelzettek pedig Beliczay Jónás volt hűgyézi lelkész és kemenesi esperestől valók.“ Ezzel tehát el volna döntve a szerzőség kérdése, de az előszónak Kisre magára és Beliczayra vonatkozó része, — a mint alább kiderül, megbizhatatlan, — úgy hogy a teljesen elfogadható megoldás még mindig a jövődő feladata.

A hatodik kiadás előszava 17 éneket tulajdonit Beliczaynak. Ezek a következők: Az éj im érkezik (49); Jézus új élet szerzője (181); Halhatatlanság reménye (268); Uram beszéded állandó (269); Ha majd e földi életemnek (270); Mi a halál éjszakája? (271); Lelkemet, testemet (273); Te, ki dicsőségben élsz (274); A sok ezernyi ezerek (275); Haláltól mentté nem tesz (276); Uram, nagy itéleted (277); Keresztyének, örvendjetek (280); A szent boldogság lelkemet (283); Halandóság martaléki (399); A sirt el nem kerülhetem (400); Szegények vigassága (479); Az egek besötétültek (498). A mint látszik, jobbára a halálról, feltámadásról, utolsó ítéletről szóló énekek. Azonban e közléssel ellenkezik Beliczay „Keresztyén Halotti Énekeskönyvének“ (I. kiad. 1814., II. kiad. 1838., III. kiad. 1869., IV. kiad. 1877.) előszavában magának Beliczaynak következő nyilatkozata: „Ezt a fogatkozást kívántam én ezen nagy részből általam német nyelvből fordított, részből eredetileg készített, részből pedig a nagygyőri énekeskönyvből kölcsönzött énekekből összealkotott könyvecske által pótolni.“ A lap alján pedig jegyzetképen hozzá teszi, hogy némelyiket a győri énekeskönyvből kölcsönöztek közül ő is lefordította, de félre tette, hogy ugyanazon ének két különböző alakban ne forogjon közkezen. Ime Beliczay Jónásnak saját bizonyágtétele, mely az én szememben mindenestre többet nyom, mint a Győri Énekeskönyv VI. és VII. kiadásának előszava! Ezen bizonyágtétel szerint azon énekek, a melyeket Beliczay a Győri Énekeskönyvből válogatott ki Halotti Énekeskönyvébe, nem lehetnek Beliczay művei. Különbözik e 33 ének formáját, felfogását tekintve lényegesen különbözik Beliczay énekeitől s nagyon emlékeztetnek Kis János egyházi lirájára. Ez énekek pedig a következők:

Foly az idő a sirhoz. Gy. É. 240. H. É. 4.

A sirt el nem kerülhetem. Gy. É. 400. H. É. 8.

Mit búsulsz, hogy a halálnak. Gy. É. 249. H. É. 10.

Tudom, hogy sirba tétetem. Gy. É. 116. H. É. 15.
Utaz vagyok e világban. Gy. É. 242. H. É. 16.
Mely mulandók a világ javai. Gy. É. 245. H. É. 17.

Gyorsan siet élttem. Gy. É. 246. H. É. 18.
Végső órát el nem kerülhetem. Gy. É. 247. H. É. 19.

Mely hirtelen s reménytelen. Gy. É. 248. H. É. 20.

Élet Ura. Gy. É. 250. H. É. 21.

Szent Isten te bizonyára. Gy. É. 88. H. É. 22.

Lelkemet, testemet. Gy. É. 273. H. É. 23.

Te ki dicsőségben élsz. Gy. É. 274. H. É. 24.

Haláltól mentté nem tesz. Gy. É. 276. H. É. 26.

Uram nagy itéleted. Gy. É. 277. H. É. 29

Keresztyének örvendjetek. Gy. É. 280. H. É. 31.

Halhatatlanság reménye. Gy. É. 268. H. É. 37.

Mikép a falevelek. Gy. É. 267. H. É. 39.

Uram beszéded állandó. Gy. É. 269. H. É. 40.

A szent boldogság lelkemet. Gy. É. 283. H. É. 44.

Ha majd e földi életemnek. Gy. É. 270. H. É. 46.

Mi a halál éjszakája? Gy. É. 271. H. É. 51.

Hát már végképen letetted. Gy. É. 265. H. É. 77.

Elmégy kedves gyermek. Gy. É. 255. H. É. 87.

A gyenge virág már bimbójában. Gy. É. 256. H. É. 88.

Óh kemény halál. Gy. É. 257. H. É. 89.

Ti földi vándorok. Gy. É. 259. H. É. 95.

Érzékeny bánatos sziv. Gy. É. 260. H. É. 96.

Dicső boldogság. Gy. É. 262. H. É. 111.

Halandó, lásd, mely hirtelen. Gy. É. 263. H. É. 112.

Halandóság martaléki. Gy. É. 399. H. É. 114.

Temessük el a testet már. Gy. É. 253. H. É. 127.

E testet nyugvó ágyába. Gy. É. 254. H. É. 128.

Beliczay szerzősége tehát nagyon is kétséges. A homályt legfőleg a családi irattárban lappangó följegyzések oszlatják el. Reméljük, hogy még előkerülnek.

A Győri Énekeskönyv előszava azonban Kis János énekeinek megjelölésében is teljességgel megbizhatatlan. Kis János énekének tekinti az 510. számú „Mi Urunk s édes Atyánk“ kezdetű éneket, holott ezt Rimay János, a XVII. század ünnepelt énekköltője s Balassi Bálint hív tanítványa írta. Kis János csak a „józsággal“ kér-

kedő kor nevében átídomította. Itt nincs helyén Rimay János pályájának rajzolása, sem istenes énekeinek ismertetése, csupán azt emlitem föl, hogy a magyar világ Balassi mellett legkedveltebb lírikusának tartotta. Költeményei egy kötetben jelentek meg Balassi-éval (először alkalmasint 1604-ben.) A XVII. század folyamán s a XVIII. elején 14 kiadást ért.*) Különben az itt említett ének nagy népszerűsége jutott, belekerült az énekeskönyvekbe, így megvan az Új Zengedező Mennyei karban (220. sz.) a prédikáció előtt mondandó énekek között, ellenben a Magyar Lelki Óra (Wittenberg 1730.) nem közli. Az Új Zengedező Mennyei Karból átvette a Kerületi Énekeskönyv is. Kis János azonban Rimay énekét alaposan „átídomította.“ Rövid összehasonlítás meggyőz bennünket, hogy mennyit rombolt a XIX. század elejének „józanabb tiszta buzgósága,“ gyakorlatias felfogása e régi szép énekünk költőiségén, mennyivel hágyasztotta színét, apasztotta erejét és mélységét. A vallási üldözések korának naiv bensőségét, a mi régebbi énekkincsünknek akkora értéket ad, fontolgató okosságával egészen kiszáraztatta belőle.

Rimay eredeti szövege.

Mi Urunk s édes atyánk,
Add nekünk szent lelkedet,
Szent fiadért közlöd is
Úgy velünk bő kedvedet,
Hogy ismérhessük épen
Te igaz törvényedet,
És hamis tudománytól
Óvjuk is szent igédet.

Krisztus, ki hivednek
Küldtél mennyből szent lelket,
Kiket atyád öröktül
Választott és eljegyzett.
Nekünk is azon lelket
Mostan közinkbe küldjed,
Ki által szent igédben
Ismérjünk épen téged.

Óh szent és édes Lélek,
Légy mi kedves vendögünk,
Ki sok kincscsel gazdag vagy,
Lakozzál együtt velünk.
Készíts nyelvet szólásra,
Adj kedvet tanulásra,
Hajts fület a hallásra,
Gyújts szívet megtartásra!

A Győri Énekeskönyv szövege.

Mi Urunk s édes atyánk,
Add nekünk szent lelkedet;
Szent fiad'rt áraszd ránk
Most bőven kegyelmedet,
Hogy tisztán tanulhassuk
Szent s igaz törvényedet,
Tévelygéstől óvhasssuk
Mennyei beszédedet.

Krisztus, ki hivednek
Mennyből szent lelket adál
S minden követődnek
Vigasztalót fogadál:
Azon lelket közinkbe
Most küldd el, hogy tanitson,
Igdé fénye elnékbe
Béhasson és jobbitson.

Óh jót munkáló lélek!
Légy hát óhajtott vezér,
Ha hivekkel lész vélek,
Munkájuk jó véget ér.
Készíts nyelvet szólásra,
Adj kedvet tanulásra,
Hajts fület a hallásra,
Gyújts szívet megtartásra.

Szemmel látható, hogy az átdolgozó a harmadik, befejező versszakasszal bánt legmostoháiban, de általában elmondhatni, hogy az ének vesztett értékben Kis János simító keze alatt.

Hasonló az eset a 45. számú énekkel, a melyet a már többször idézett előszó szintén a szerkesztőnek, Kis Jánosnak tulajdonít. Ez az ének fordítás Gellertből, a ki a XVIII. század egyik legbálványozottabb egyházi költője volt. Nálunk is sok csodálója akadt, sőt tanítványa is volt. Kis János egészen hatása alatt állt, — költészetében az ő csapásán indult. Gellert szellemének hatását az egykoruak is fölismerték a dunántúli magyarság egyházi lírikusán, Beliczay a „hazánk Gellertje“ disznévvel tiszteli meg. Gellert azonban nem igazi Isten kegyelméből való énekköltő; nem a dal az ő klasszikus formája, hanem a retorikus hangu óda és a logikus, pontról-pontra haladó, elmélkedésbe vesző tanköltemény. Csak néhol tör át a hosszas oktatás felhőin az érzésnek egy-egy világitó sugara. De a kornak ez a költészet volt ideálja; ez felelt meg lelki szükségletének. A „raison humain“ „józan ész“ uralmának korában, mely a vallást úgy tekintette, mint eszközt az állam kezében jó, munkás, hasznos polgárok nevelésére, a költészet is egyoldaluan ily céloknak szolgált. Meglátszik ez a szellem a Győri Énekeskönyv énekein, sok köztök a retorikus, még több a száraz, erkölcsi tárgyakra elmélkedő tanköltemény. A kér-

*) Lőcse 1604. (kétséges); Várad XVII század; Pozsony 1676.; Bártfa 1679.; Kolozsvár 1681.; Lőcse 1683.; Kolozsvár 1691.; Debreczen 1692.; Lőcse 1693.; Lőcse 1700.; Kolozsvár 1701.; Debreczen 1702.; H. n. 1702.; Lőcse 1704.

déses ének*) sem dal, bár formája dalforma, hiányzik belőle a dal könnyedsége, melegsége, egyszerűen az érzés, a mit igaz, nagyon okos. de mégis kissé száraz fejtegetés pótol. Fordítója az éneknek nem Kis János, hanem gróf Ráday Gedeon, Ráday Pál elsőszülött fia, irodalomtörténetünknek egyik érdekes alakja, a kinek nevét a Ráday-vers megóvta a feledéstől. Kis, módszeréhez hiven, ezen éneket is valósággal átdolgozta, de itt a változtatás nem tűnik annyira szembe, hiszen ugyanazon kor gyermekei, ugyanazon irány harcosai voltak s költői tehetségük sem igen különbözött. De Rádayt kitudni a szerzőségről mindenestre igazságtalanság.

(Folyt. köv.)

BELFÖLD.

A hegyaljai egyházmegye kettéosztása november 10-ik napján Miskolczon tartott rendkívüli közgyűlésben ment végbe. Az ősi egyházmegye kettéosztását magasabb érdekek követelték, még pedig: a városi egyházaknak a falusi egyházakkal, a magyar egyházaknak a tót nyelvű egyházakkal összehozása s végül az esperességi közigazgatás megkönnyebbítése. Három éve húzódik ez az ügy. Az egyes egyházak igen nehezen akartak belenyugodni a szétválasztásba. Ha előbb tudják, hogy éppen a tisztán városi egyházakból álló egyházmegye (a VI. szab. kir. városi esperesség) nem oszlik: úgy Hegyalja sem erőltetette volna magát. Azonban a kimondott szót visszavonni nem lehetett. Így történt, hogy hosszú 3 évi vajadás után az egyházegyetem helyben hagyta Hegyalja szétदारabolását, azzal a tervvel, hogy a régi „Hegyaljai esperesség“ név alatt Miskolcz, Diós-Győr, Sajó-Arnót, Csanáros, Fancsal, Hernád-Vécse, Abauj-Szántó, Tállya, Sajó, Kaza társulnak a megszünt VII. bányavárosi esperességtől elvett Stósz-szal és a minden oldalról meggyengült sáros-zempléni esperességből elvett F.-Kemenczé-vel, „Ránk“-kal. Új egyházmegye „Tiszavidék“ név alatt a következő egyházak társulnak: Nyiregyháza, Debreczen, Nagy-Károly, Nagy-Várad, Nagy-Bánya, Kőlcse, Tokaj, Ujhely, nyiregyházi főgymnasium, ehez jönnek a sáros-zempléni esperességből Mernyik, Sókút, Kladzány, Pardics, Uj-Klenócz.

*) Az ének czime: Prüfung am Abend, kezdő sora Der Tag ist wieder hin.

A közgyűlésre a régi egyházmegye minden egyháza küldött képviselőt, a becsatolt egyházakból Stoosz és Sókut volt képviselve. Radvány István esperességi felügyelő meleg hangon nyitja meg a gyűlést, de a fájdalomnak hangján ecseteli az elválást, hiszen azoknak kell egymástól elválni, kik hosszú időn át egymást becsülni és szeretni megtanulták. Óhajtja, hogy a magasabb érdekből meghozott ezen áldozatnak legyen áldásthozó volta egyetemes ev. egyházunk és hazánkra nézve.

A gyűlési tagok igazolása után Nemes Károly esp. főjegyző felolvasta az egyetemes ev. közgyűlésnek az esperességnek új beosztására vonatkozó jegyzőkönyvet. Ezután ft. Zelenka Pál püspök úr rövid vonásokban ecseteli a régi hegyaljai egyházmegye történetét. 1745-ben alakult a most széteszlő egyházmegye 5 anyaegyházból „Fraternitás“ név alatt. Akkor-még a két mostani legerősebb és legtekintélyesebb egyház: Nyiregyháza és Miskolcz, mint anyaegyház nem létezett. Nyiregyháza a megalakulás után 13 évre, Miskolcz pedig, mint anyaegyház 1783-ik évben soroztatott az esperességbe. Másfél század hatalmas szellemi munkát mivelt ez esperességben, az újabb egyházak Sajó-Kaza, Csanáros, Ujhely, Nagy-Károly, Kőlcse, Debreczen, Diós-Győr mindarról tesznek bizonyosságot, hogy a tisztán magyar földön is létesülhetnek jó lelki gondozás mellett, magyar nyelvű anyaegyházak. Ez esperességnek volt legtöbb baja a „szlávismus“-felé hajló esperességekkel. Nem magyarosított ez erőszakkal, de vele született jogát, hogy mindenki anyanyelvén imádhassa Istenét, — megsérteni még egy Jozeffy superintendens által sem hagyta. A tiszakerületnek úgyszólván gyöngé volt ez egyházmegye, hiszen ebben volt erő, alkotási képesség, volt evangyeliomi buzgóság. Tizenhárom vármegyében újabban 17 egyházat foglalt magában. Valamennyi egyház missiói egyház, míg az egyik Erdély határszélén Biharban (Nagy-Várad) és Szatmárban (Nagy-Bánya) fekszik, a másik Hatvanig (Miskolcz) számlálja hiveit. Természetes, hogy az egyházak belátogatása az esperesek által végtelen nagy bajjal, fáradsággal és költséggel járt. Már pedig tudni való, hogy egyházaink életében is a személyes érintkezés több ezer rendeletnél. Mindamellet most is jó messze esik pl. Sókút Nagy-Váradtól, de erről nem tehetünk, ha itt az egyik egyház is a másik legközelebbi egyháztól 7—8 mérföldnyire esik.

• A távol levő egyházak képviselői egy év alatt kevés híján összejöttek minden évben. Ki irhatná le e találkozás feletti édes örömet?! A lelkészek egyesültek egymással először is a rendesen megtartott úri szent vacsorában, de valóban is egyesültek szeretetben, egymás iránti teljes bizalomban.

A világi képviselők itt mindig egyek voltak az egyháziakkal, soh'sem húztak külön és ezt oly jól esik nekem megemlíteni. Maga az egyházmegyei felügyelő Radvány István volt a legjobb lelképásztor, jobban ismerte ő minden egyháznak a baját, minden lelkésznek a terhét, minden építkező egyháznak a gondját, mint mi lelkészek. Ott volt ő mindenütt: örömeiben, bajában, küzdelmeiben egyházának, így lett ő világi létére a mi esperességünk valódi atyja. Áldja is meg a jó Isten érette!!

Természetes, hogy ilyen vezért elveszteni fájón esett lelkünknek. Hegyalja még megnyerheti, de mi „Tiszavidék” kérdés, milyen felügyelőt nyerhetünk?! Átkelünk a Rubiconon, mennünk kell, új alkotáshoz fogunk reménnyel és bizalommal.

Az egyházmegye kettéválasztása befejezést nyervén, 7 tagból álló bizottság választatik az egyházmegyei közpénzek elosztására. Ugyancsak beosztattak a missiói körök és pedig Hegyaljánál Szolnok megyéig, Tiszavidéknél Máramaros és Erdélyig.

Ezután a különvált egyházmegyék tarták meg, külön-külön, első rendezkedő közgyűléseiket. Mindkét egyházmegye elrendelte az egyházmegye főbb tisztviselőire u. m. főesperesi, egyházmegyei felügyelői és alesperesi állásokra a szavazatot bezárólag november 7-ik napjáig. A szavazatszedő bizottság elnökeivé Nt. Bartholomeidesz János tb. főesperes nyiregyházi lelkész és Májerszky Béla nyiregyházi egyházi felügyelő megválasztatik. (Tiszavidéken.) A szavazat felbontása Tiszavidéknél Nyiregyházán, Hegyaljánál Miskolczon leend. A szavazatokban, természetesen, hogy az ide kapcsolt egyházak is résztvesznek, melyre ft. püspök urunk által fognak felszólíttatni. Az utolsó együttes ülés a fehér asztalnál volt. Mindenki az elválás fájó érzetének tudatával volt elfoglalva és így nem esoda, ha lelkesedni (jó magyar szokás szerint) nem tudunk. A multnak édes emlékeivel tértünk haza s azon gondolkozunk, tépelődünk: lesz-e közöttünk oly szeretet, békesség — a világiak és egyháziakban egymás iránt annyi rokonszenv és bizalom, mint volt a vén Hegyaljában?! Báresak lenne!!!

Túrparti.

Ösztöndíj pályázat. (Közzététel a m. kir. válás és közoktatásügyi miniszternek 1897. évi 73,459 sz. a. kelt rendelete folytán.) A polgárosított magyar határőrvidék tanulmányi alapjából rendszeresített ösztöndíj állomások közül az 1897/8. tanév kezdetétől a következők töltendők be: 1. Egy 300 frtos állomás műegyetemi hallgatók részére. 2. Három 100 frtos állomás pancsovai főgymnasiumi tanulók részére. 3. Egy 150 frtos és négy 120 frtos állomás bármely középiskolai tanulók részére. Ezen ösztöndíjakra első sorban a polgá-

rosított magyar határőrvidék kötelekébe tartozott szegénysorsu szülők gyermekei, másodsorban pedig ama szegénysorsu tanulók tarthatnak igényt, kik a polgárosított magyar határőrvidéki községek valamelyikének illetőségéhez tartoznak, tanulmányuk tekintetében pedig az említett tanintézetek valamelyikébe járnak, s ott jeles vagy legalább jó előmenetel, s erkölcsi magaviseletet tanúsítanak.

Államsegély egyházi szőlőtelepítéshez. A földművelésügyi miniszterium tervbe vette a balatonlelki egyházak elpusztult szőlőinek állami hozzájárulással való felújítását. Egyházaink közül első sorban Kapolcs, Szepezd és Szent-Antalfa részülnek állami segélyezésben. Kapolcs mintegy 700 □ öl területre kap ingyen oltványokat, Szepezd 5829 □ öl területre hazai gyökeres vesszőket s megfelelő mennyiségű szénkéneget, Szent-Antalfa pedig a gyülekezeti, lelkészi és tanítói szőlő földterületek betelepítésére összesen 5630 □ ölre 13.000 drb riparia portális alanyu gyökeres szőlőoltványt.

Ösztöndíj pályázat. (Közzététel a m. kir. válás- és közoktatásügyi miniszternek 1897. évi nov. hó 9-én 68,921. sz. a. kelt rendelete alapján.) Néhai nemes Jettim József alapítványánál több 3-ad osztályu (évi 60 frtos) ösztöndíj és 2-od osztályu (évi 50 frtból álló) arvadíj állomás megüresedvén, azokra ezennel pályázat hirdettetik. Az ösztöndíjakért gymnasiumokba, reáliskolába, vagy felsőbb tanodákba járó magyarországi születésű keresztény vallású ifjak pályázhatnak.

Abelován nov. hó 29-én ejtetett meg, — mivel az első meg lett semmisítve, — a második papválasztás, mely alkalommal, az első izben is nagy szótöbbséggel megválasztott Szlancsik Bogyoszló alsóesztergályi segédlelkész, egyhangulag, nagy lelkesedéssel lett a gyülekezet lelkészévé megválasztva.

Gyurátz F. püspök egyházlátogatási útja. Uzd-Borjádön, ezen a Sárviz mentén fekvő kies kis paradicsomban, igazán üditőleg hatott a nyugalom, a régi, evangéliomi buzgóságáról híres fürdős, Dabrovsky-Pesthy-ek család köreiben igazán elfelejtette az ember az útnak összes fáradalmait; de az uzdi úri házak kedves vendéglátásából a híres borjádi Sas család is ki akarta venni a maga részét; szeptember 8-án a Sas család kedves fészkebe, mintegy aranyos kalitkába, meghívta ebédre a püspök urat kíséretével és az uzdi urakkal egyetemben; mintegy megihletődve léptünk e kedves úri lakba, mely most ugyan megváltozott alakban, de egykoron mégis nem egyszer szolgált enyhelyül, menedékváru Magyarországnak fülemiljének, Petőfy Sándornak, nem egy dala tesz bizonyosságot arról, hogy a borjádi Sasok fészkeben boldogan érezte magát; úgy éreztük magukat, mintha szelleme közöttünk járna s megbüvölne. — A Sasok anyja, ez a tolnamegyei

hajdani hires szépség, melynek nyomai még most sem tűntek el az ezüstkoszorúta fő alatt sem, László fiával s ennek aranyos, bájos nevével fogadta utánozhatlan kedvességgel a vendégeket s dúsán megrakott asztalához ültette.

Ebéd közben csakugyan megnyilatkozott Petőfy szelleme püspök urunk ajakáról, ki hivatkozván e hires háznak egykori hires vendégére, boldognak mondotta e családnak élő tagjait, kik e megmagyarázhatlan ragyogó meteoroknak fényében gyönyörködhetek, ezen élő boldog lények a háznak szeretetre méltó úrnője és volt férjének, a felejthetlen tolnavármegyei főorvosnak, dr. Sásnak édes testvére, a bár gyengélkedő, de most is kedves Sas Háni; kívánja nekik, hogy per multos annos gyönyörködhessenek ez édes emlékezetben, ezzel felbuzdítván a későbbi nemzedéket hasonló hazafiúi szeretetre s az édes hazáért való lángolásra. — Még egyszer felszólt a püspök úr. Ugyanis nevezett esperességben, a legtöbb gyülekezetben nincsen a lelkész mellett felügyelő, a lelkész tehát magára van hagyatva, miután pedig itt az uzd-borjádi, most is hitbuzgó s egyházáért lelkesedő gentryből bőven kerül, felhívja a szomszédbeli községek szintén vendégként jelenlevő lelkészeit, hogy kiki válassza maga mellé párját s úgy élje vele világát az egyház és a haza felvirágoztatására.

Asztalbontás után a terrasra ült ki a társaság, honnét be lehet látni az egész térséget, hol egykoron Corvin Mátyás a trónért utólszor vívta csatáját; itt ismét lelket kápráztatóan szolgált magyarázatokkal történelmi emlékezetének kifogyhatatlan tárházából a püspök úr. Az est beálltával a társaság Uzdra tért egy felejthetlen napnak emlékezetével.

Szeptember 9-dikén reggel 8 órakor indult a menet a nagy, népes és szép községű S.-Szt.-Lőrincz felé, fehérbe öltözött leánykák már útközben szórták a virágokat és koszorúkat a püspök úr kocsijába; a templom előtti térségen az Úrnak hajléka előtt fogadta Lőrincz lelkésze Sánta Károly — gyülekezetétől környezve a püspök urat egy Sántától megszokott lánglelkű, költői ihlettségű üdvözlettel, melyre hasonló ihlettséggel válaszolt a püspök úr; ezután az iskola vizsgálatott meg mindenk előtt, a gyermekek ünneplő ruhába öltöztetve egy teremben voltak összegyűlesztve Schaad t tanító vezetése által, miután Dibold tanító a felsőbb osztályok vezetője Sopronba választatott meg; mégis szép és megörvendeztető eredményt mutatott be úgy a vallási tárgyakból, valamint a magyarok történetéből, úgy, hogy megérdemelte a tanító a nyert dicséretet; iskolalátogatás után a harangok hívó szavára kezdetét vette az istentisztelet, melyet Sánta helybeli lelkész végzett, kinek szép és lelkesen előadott beszéde ismertette volt, illetőleg

kinyomatva megjelent e lapok hasábjain. A gyűlés megnyitójául a püspök úr szólott az oltárból a hivekhez a zsidókhoz írt levél 10. r. 23—25. versei alapján a hitlúségről, vallásunk reménységéhez tántorgás nélkül ragaszkodásról, mert az evangéliumbeli hit, vallás, erőt hord magában, mely boldogságra vezet azt, ki hű marad mindvégiglen. E gyönyörűen előadott, hitteljes kebelből fakadó hiterős beszéd mély nyomokat hagyott nemcsak a szemeken és arczokon, hanem, hiszem, a szívek legmélyebb rejtekeiben is. Ezen velőkéig ható beszéd után a helybeli lelkész felolvasta csak úgy általában a gyülekezet történetét, miután ez a 100 éves jubileum tartása alkalmával úgy is teljes részletességgel felolvastatott a gyülekezet előtt; itt előre kiemelendőnek tartom azt, hogy körutunkban ez volt a második gyülekezet, melynek alapítványai vannak, ugyanis van neki egy 7300 frtos Zsivora-féle iskolaépítésre s tanítói fizetésre szóló, továbbá van neki egy Bagol-féle szegény iskolások segélyezésére szóló 500 frtos alapítványa; még egyet nem hagyhatok itt említés nélkül, t. i. azt, midőn a püspök úr a jóttevők nevének megörökítésére szóló ügynevezett „Aranykönyv“ beszerzését ajánlotta, rögtön, ott a helyszínen felajánlottak 22 frtot, ugyanis Pesthy József 10 frtot, Pesthy Józsefné szül. Fördös Karolin 2 frtot, Fördös Dezsőné szül. Pesthy Kornélia 5 frtot és Fördös Emma 5 frtot; ez összegből bizony szép „Aranykönyv“ telik, adja a jó ég, hogy lapjai is mihamarább megteljenek a kegyes jóttevők neveivel. Az uzdi gentry hitbuzgó tagjai nemes s minden széphen előljáró, áldozatkész tettökért pedig itt is fogadják el a hála s szíves köszönet kötötte koszorúját.

A gyűlés befejeztével a gyülekezet megvendégelte az összes jelenlevő számos urakat, ez által akarván kifejezést adni szíve örömeinek a felett, hogy kebelében üdvözölheti a püspököt. — A zöld asztalnál az érdem Sánta k a t illeti, de a fehér asztalnál még kedves neje leányával együtt tündökölt, mit a mindenkor „schlagfertig“ főpásztorunk egy szép toasztban ki is emelt; még több toaszt is esett s bizonyára esett volna még több is, de ütötte az óra 4 órát, mely az elválást jelezte s a hosszú menet harangzúgás közt megindult Bikács felé; a simontornyai járás határánál elbúcsúzott a járás főbirája a püspök úrtól, hogy helyét átengedje a földvári járás Pakson lakó főbirájának; az ez által való üdvözlés számos járásbeli intelligens tagoktól körülvéve megtörtént N.-Dorogh előtt, az üdvözlés után N.-Dorogon át vonult a menet Bikácsnak, a falu végén a községi jegyző, a paplak előtt Reich Sándor helybeli lelkész üdvözölte a püspök urat, ki mindkét üdvözlést hasonlóval viszonzta. Feltűnőnek tetszett itt s azért nem is lehet elhallgatni, hogy Reich tisztársunk egyedül kivételképpen nem papi ornátus-

ban fogadta a püspök urat. Vacsorára szívesen látott vendégeikül meghívta a püspök urat kíséretével együtt a helyben lakó róm. kath. vallású nagybirtokos Perczel úr, fényes jelét adván ez által ember-baráti szeretetének, humánitásának s igazi miveltségének.

Szeptember 10-dikén legelőször is az iskola vizsgáltatott meg; itt újra az a kép tárult elénk, a mit Köttén láttunk; egy igazi tanító, szakmájába vágó teljes tudással és lelkiismeretességgel, öreg hajnok ezüst hajjal fején, de ifjú lélek nemesen és világosan gondolkodó fejjel, mint szülőjéhez, úgy simul hozzá a gyermek, a szeretet sugalja mintegy annak a gyermeknek: neked engedelmesnek kell lenned s szorgalmasan s jól tanulnod, nehogy egyetlen egy rossz, hibás feleletteddel megbántsad ezt a te érdekedben s elődeid érdekében megöszült érdemes tanítodat; a tanítóval együtt meghatva, könnyezve hallgattuk püspök urunknak elismerő, köszönő szavait, melyeket úgy a maga, mint az egyház nevében az ősz hajnokhoz intézett, Isten megsegítő kegyelmét kérvén további napjaira és áldásteljes működésére. Most szeptember 29-dikén volt 50 éve — hosszú, viharos idő rá nézve — hogy a rögzös tanítói pályán működik egyháza, embertársai és a haza jólétére, csak kevés idő kérdése még, hogy Bikács önmagára nézve is kimondja a teljes megmagyarosodását. Nem hiszem, hogy a főérdem egyik nagyobb része a tanítót ne illetné, azért is hiszem, hogy az egyházi hatóság felterjesztése folytán a magas minisztérium nem fog késni ezen derék hazafiúi munkást királyi elismerésben és kitüntetésben részesíteni, illetve őt erre Ő Felségének ajánlani. — Ezen derék tanító neve Préhauer János.

Az alsóbb osztályba is, melynek új tanítója röviddel ezelőtt alkalmaztatott — benézett a püspök úr, egy-két kérdést is intéztetett a kicsinyekhez s aztán a fiatal tanítónak pályájához kedvet, szorgalmat és kitartást kívánva az istentiszteletre indult, melyet a helybeli lelkész, Reich Sándor végzett. Beszédjének alapjául szolgáltak Luk. ev. 5. rész 1—11. versei Péter apostol halászatáról. Szépen és lelkesen beszélt e különben nagyon ismerős, de egyuttal igen kedvelt tárgyról a lelkész, újabb meg újabb érvekkel bizonyítván azt, mily üdvös dolog az, birni a menny és földnek hatalmával rendelkező Krisztust életsajkánkon, ki megóv az elmerülés ellen és békésen, esendben visz az óhajtott révpart felé. A végzett szent beszéd után egynehány szóval megnyitotta a püspök úr az ülést a gyülekezet történetének a helybeli lelkész által való felolvastatásával, miután ebből egy-két törvényellenes eljárásról győződött meg, eziránt határozott és szigorú utasításokat adott, továbbá egynehány üdvös intézkedések iránt tett ajánlatokat, továbbá igen megdicsérte a gyülekezetet azért, hogy magtárt alapított, melynek már

is van 132 pozsonyi mérője s a jövőre nézve valóságos menesztésává válik a gyülekezetnek s kivált annak alapító tagjainak. Ezután az evangéliumi hithez való tántoríthatlan ragaszkodást követően szívhez-szóval szavakkal a hivek lelkére, a gyűlést buzgó fohással bezárta.

A lelkészlakon élvezett kellemes étkezés után — melyen a szomszéd kedves ev. reform. collegia urak is részt vettek, fűszerezvén a kedves együttlételet toasztokkal — a püspök úr kíséretével az 1 óránnyira fekvő Györkönybe indult a menet. Már a határ szélén ott várakozott a beláthatlan sokaság, a bandérium s egy gyönyörű diadalív alatt üdvözölte a püspök urat a községnek jegyzője; az üdvözlés után roppant sokaságú néptől követve a menet a faluba tartott s ott a lelkészlak előtt a helybeli lelkész, Thomka Gusztáv, egy gyönyörűen szerkesztett üdvözléssel köszöntötte a főpásztort, ki viszont egy rögtönzött hatásos beszéddel válaszolt; a válasz után a dalárda egy sikerült magyar dallal gyönyörködtette a sokaságot, ezután befelé, a paplak felé indult a püspök úr csupa fehérbe öltözött kis iskolás leánykák között, — az útja telehintve virágokkal — a paplak ajtaja előtt a sor végén útját állja egy aranyos kis leányka s rövid, egyszerű, de nagyon megható szavakkal üdvözli, mire a püspök meghatóan válaszolt s homlokon csókolta; e kis bátor leányka a lelkész lánykája volt.

Az estebédet a helyben lakó felügyelő, a buzgó Kurz családnak jelenlegi feje szolgáltatta; a felügyelő kedves neje s ennek testvérei társaságában a nagy számban összegyűlt társaság igen kellemetes estélyt élvezett, melyet még fűszerezett Thomka lelkész virtuoz zongora játéka.

Szeptember 11-dikén mindenekelőtt az iskolák vizsgáltattak meg, 3 rendes és egy segédtanítója van a gyülekezetnek; az iskolákban jó rend és jó szellem nyilatkozik. 10 órakor a harangok szava a templomba hívott, hol is a rendes lelkész végezte az istentiszteletet Apost. esel. 4. rész 9—12. verse alapján, főthemája ez volt: „Vizsgáld magad, valjon Jézus lelke-e életednek? lelke-e hitednek, szeretetednek és reményednek.“ Gyönyörűen fejtegette ezen themáját, különösen a második részt, a szeretet munkáját, alkalmazván ezt a gyámintézetre — melynek ő esperesi pénztárosa, itt majdnem kifogyhatlan volt a buzditása, lelkesítése gyönyörűen kérő s felségesen buzditó szövegekben. A szövegbeli igazán épületes szónoklat végeztével — mely németül történt — a püspök úr az oltár elé lépett s a magyarul éppen úgy, mint németül tudó gyülekezet előtt e szentírásbeli hellyel: „Ne féljete, mert én veletek vagyok az idők végezetéig“ egy, a gyenge lelküeket megragadó, a kicsinyhitűeket megerősítő, a félelmeteseket felbátorító és a hit s ennek igazaiért lelkesedőket

megvigasztaló beszédet tartott, melynek elfelejtője e nemzedékben nem leend.

Itt is az egyház története csak az újabb időre eső jelenségeire vonatkozó részletében olvastott fel, miután az egész történet a mult évben tartott száz éves jubileum alkalmával ismertette lett. A gyülekezeti alaptőke készpénzben a fekvő vagyonon kívül 250 frt. az iskolaalap 300 frt. melynek kamatai a szegény iskolás gyermekek segélyezésére fordíttatnak.

Miután a püspök úr még több evangéliumi szellemben való örvendetes tényekről tudomást vett, a gyűlést buzdító, bátorító s felelem nélkül való törekvésre lelkesítő szavakkal és áhitatos imával bezárta.

Ezután a lelkész lakon a fehéren terített s telített asztal kínálkozott izletes eledelével, melyek közé a kedvesnél-kedvesebb toasztok édes árja vegyült, mit azonban megzavart a délután 3 óra ütése, mely indulásra készítetett a majdnem két órányira fekvő Paks felé, hol még megejtendő volt az egyházlátogatás a két iskolalátogatással együtt, hogy a más napon történendő templomszentelés megzavarás nélkül teljes ünnepélyességgel megtörténhessen.

A nógrádi egyházmegye december 1-én Losonczon tartott közgyűlést, mely a téli idő daczára szokatlanul látogatott volt. Az érdeklődést megmagyarazza az, hogy e gyűlésen búcsúzott el 17 éven át hiven betöltött főesperesi székétől Svehla János, s hogy ugyanekkor iktattattak hivatalaikba az új esperesek, Vladár Miksa fő- és Hrk János alesperes. A gyűlésen résztvett dr. Baltik Frigyes püspök is, a ki ez alkalmat használta fel a losonczy katechéta fizetésének rendezésére, a mi meg is történt, sikerülvén létrehozni — manapság nem akárcinek sikerülő — megnyugtató provizoriumot.

Az iktatást Svehla János régi esperes végzte s iktató szép beszéde egyszersmind búcsúbeszéd is volt, mely bizony, hogy nem könnyítette meg az egyházmegye jelen volt képviselőire nézve a válást. Mielőtt helyét végleg odahagyta volna a régi esperes, az egyházmegye felügyelője, Beniczky Árpád orsz. képviselő tolmácsolta az egyházmegye közönségének érzelmeit, hiven, meghatóan és meghatóttan. Beszéde végén átnyújtotta neki azt a pompás díszalbumot, melyet a tisztelet-, hála- és szeretet jeléül emlék gyanánt ajándékozták szeretett vezérüknek az egyházmegye világi-, lelkész- és tanító tagjai, s a mely ezek fényképeit foglalja magában, közel százat. A lélekemelő ovációt a megtiszteltnek köszönő szavai fejezték be.

Vladár Miksa főesperes tartotta meg ezután székfoglaló beszédét. Az erős vallásos meggyőződéstől áthatott szónoklat kedvező fogadtatásban részesült a gyűlés tagjainál kivétel nélkül. Szintoly

rokonszenves fogadtatás volt része az új alesperesnek is. Az egyházmegye a békés haladás kilátásával indult további útjára az új vezérek alatt, vajha ne zavarnák azt meg egyes malcontents elemek okvetetlenkedései.

A közgyűlés ezután a felett határozott, hogy a Hrk János alesperessé választatása folytán megürült főjegyzői állást betöltse-e? Vladár Viktor szügyi lelkész s érdemült alesperes, hivatkozva arra, hogy a meghívón nem volt e tárgy külön jelezve és így az egyházak nem láthatták el — úgymond — képviselőiket utasítással, indítványozta a választásnak a jövő gyűlésre halasztását; a közgyűlés azonban tekintettel az eddigi gyakorlatra s arra, hogy az alesperesi választás után mindenki el lehetett készülv e tárgy napirendre kerülésére, túlnyomó nagy többséggel kimondta a választás azonnal való megejtését. Névszerinti szavazás követeltetvén, 29 szóval 11 ellen, melyek megoszlottak, főjegyzővé Biszkup Béla eddigi egyik jegyző választatott meg. A megürült egyik jegyzőség egyhangulag Maróthy Emil vanyarczy lelkésszel töltetett be.

Több sürgős ügy intéztetett még el. Így a losonczy állami és községi iskolákban működő katechéta díjazásához évi 200 frtot szavazott meg az egyházmegye, ezen katech. állás végleg rendezéseig.

A közgyűlés után fényes közebéd volt a búcsúzó és az új esperesek tiszteletére, melyen a megyei és városi hatóságok fejei, más felekezetteliek is résztvettek.

KÜLFÖLD.

Alapítvány a stóla és gyónópénzek megváltására. Özv. báró Fábérné, Steinban, Nürnberg mellett, a stóla és a gyónópénzek megváltására 75.000 márkás alapítványt tett. A mi evang. főuraink közül nem tudná őt senki se követni?

A porosz vallásügyi ministernél az utóbbi 10 év alatt nem kevesebb, mint 3406 oly adomány és hagyomány jelentetett be és királyilag jóváhagyott, a mely a 3000 márkát meghaladja, mert a kisebb összegű ajándékok jóváhagyásra nem szorúlnak. Ezen adományok összesen 68.728,973 márkát képviselnek. Ezekből az adományokból 22.823,230 márká az evang. egyházra esik: a templom és egyházi alapoknak jutott ebből 12½ millió, az egyházi intézeteknek 8.824,309 márká, evang. egyházi egyesületeknek 1½ millió márká. — De sokat mondanak ezek a számok.

Az amerikai Egyesült-Államokban és Kanadában létező missioi egyesületek, számszerint 58, a mult esztendőben 23 millió márkát gyűjtöttek a missió

czéljaira. A legtöbb esik ebből az összegből a metodistákra 3 $\frac{1}{2}$ márka, a presbyterismusokra 3 $\frac{1}{2}$ millió márka, a többi más protestáns egyesületek között oszlik meg. A missió szolgálatában állott a múlt évben 1396 felszentelt lelkész, 672 világi, 1392 nőmissionarius stb., a kiket szép törekrésőkben 15,347 bennszülött támogatott. A 6000 állomásnak 900,000 hive volt, kik közül 212,000 tanuló vala.

IRODALOM.

A királyi hatalom. „A Magyar nép multja és jelene“ cz. könyvből, Benedek Eleknek e nagy-érdekű művéből megjelent a 3. füzet. Két művészi kivitelű műmelléklet (Gellért püspök megdorgálja A b a Sámuel (s „A tűzpróba“) disziti a füzetet, s ezenkívül nagyszámu szöveggép, melyek mintegy visszavarázsolják a magyar nép régi életét. A harmadik füzetben véget ér a régi megye és község eleven leírása, aztán egy nagy gonddal megírt fejezet köti le figyelmünket: A királyi hatalom.

Szabad Sajtó. „Van egy nehéz láncz a lábunkon és súlyos békó a kezünkön, melylyel szemben azt mondani a papnak: tedd meg jobban a kötelességedet: ez az intelem valóságos gúny és nagyon hasonlít ahhoz, midőn megkötözött embernek botot adnak a kezébe, hogy védje magát. És ez a stóla. Beszélhetünk mi akár Aranyszájú Szt.-János nyelvén a vallásos formák betartásáról, igen sokan azt fogják mondani, még többen pedig gondolni, hogy az a mi buzgóságunk csak az önzés és haszonlesés köpenye. „Féli az a pap a stóláját, különben mit se törődnek vele, megesküszünk-e vagy sem, megkereszteltetjük-e gyermekeinket, vagy sem, vele temettessünk-e vagy sem,“ ez az, ami helyzetünket nehezzé teszi és az állami anyakönyvvezetővel szemben visszás helyzetbe hoz. Mert az állami anyakönyvvezető ingyen dolgozik, azaz ő is megkapja munkája bérért, még pedig a nép verejtékéből fennálló adóhivataltól és sokkal rendesebben, mint mi és nem kell krajczáronkint összekoldulnia, mint mi (mert nézzük csak, hogy némely helyeken mily keservesen rakosgatják össze a komák a keresztelési stólát), de az egyes esetekben mégis csak az a kép, hogy „a pap pénzért, az áll. anyakönyvvezető pedig ingyen copulál.“ Hát itt bizony nem egyenlő a helyzet és ezen a buzgóság nem segít. Itt az állam emberei nagy előnyben vannak. Vagy itt is azt akarják-e mondani azok a kötelességet emlegető emberek, hogy ezen meg éppen a pap segíthet legjobban: engedje el a stólát? Nem volna-e ez a gúnynak csak fokozása? Vagy követeljük, illetve követelhetjük-e a szegény, kivált protestáns lelkésztől, hogy az idők folytán úgy is lepadt fizetését, pedig a stóla soknál annak jelentékeny része, csak úgy „mir nix dir nix“

e engedje és aztán övével koplaljon? Ezt akarják-e mondani azzal a buzgóbb kötelességteljesítéssel? Nem? No akkor hagyják a frázisokat is. Hanem azért azt a stólát mégis meg kell szüntetni. Ahol az egyház maga gazdag és van miből, ott tessék neki a keletkező fizetéshiányról gondoskodni és a papot megszabadítani e békótól. A hol pedig az egyház oly szegény, mint a templom egere, ott az állam kötelessége helyt állani. És kérдем végre, nem-e az állami érdeke kívánja-e, hogy a vallásos élet annál jobban fenntartassék, minél könnyebbé lett annak hanyatlása? Mit akar az állami vallástalan alattvalókkal? Vagy azt hiszik, hogy minél hamarabb haladunk az anarchia és minden tekintély lerombolása felé, annál jobb? Nagy Frigyes sem becsülte valami nagyra a vallást, de aztán, midőn látta, hogy nem jó lesz ez így, mégis azt mondta a miniszterének: „Teremtetek nekem vallást az országba.“ Ne üssük tehát csak a papokat, hanem nézzünk egy kicsit körül. Állam és egyház együvé valók és ha az állam kénytelen oly útra térni, melyen az egyház munkáját megnehezíti, akkor tegye ennek a további közreműködést lehetővé. Bel sokszor volt már erről szó, de mindig szükségesebb volt a „több ágyú,“ jöhet azonban idő, midőn ez „csütörtököt“ mond és akkor késő lesz.“

Dunántúli prot. lap. „A ki ismeri a helyzet borzalmasan sötét voltát, amelyben a protestáns papság van, az nem csodálkozhatik, hogy a „de profundis“ szava mindennap kiáltóbbá válik; ám bár a történeti igazság szempontjából konstatálnunk kell, és jól esik konstatálni, hogy ez a kiáltás sokkal régibb az egyházpolitikai kérdésnél.

Hanem viszont annál sincs semmi természetesebb, ha ma a protestáns közvélemény feltétlenül sürgeti nemcsak a budget-tétel megfelelő emelését, hanem a protestáns lelkészek igényeinek törvényes rendezését. Törvényes rendezést azért, mert a protestáns pap az 1848-iki törvény rendelkezésének világos és félre nem magyarázható értelmezése szerint jogot követel és nem alamizsnát; biztos, évről-évre kijáró fizetés-pótlást és nem a törvényhozás évi megszavazásától függő — bármily jelentékeny — ajándékot.

Ezt a kérdést tehát csak törvénnyel lehet megoldani és miután megoldása szerfelett sürgős: a törvény meghozatala az, amit feltétlenül és szünetlenül kell sürgetni.

Magára a fizetéspótlás folyósítására nézve sem lehet semmi nehézség a protestáns egyház szervezett önkormányzata mellett, amelynek teljesen megbízható szervezete van az anyagi ügyek kezelése czéljából.

Egyetlen komoly nehézséget képez a kiszámításnak, illetőleg a szükséglet megállapításának kérdése. A tényleges alapon e kiszámítások, megtörténtek az úgynevezett „Jelentő iverk“ alapján,

De még ennél is fontosabb okok szólnak a kiegészítés mellett. Az összeírások a tényleges alagra vonatkoznak csak, tehát csak azt mutatják, hogy a létező lelkeszi állásoknak a létező adóztatás mellett mennyi évi jövedelmük van.

De viszont vannak egyházak, melyeknek önállósítása, szervezése már ma is égető szükségé vált. Ez a szempont pedig lényegesen alterálja a szükséglet megállapítását s így a hiányt is.

Még nyomatékosabb az egyházi adóztatás kérdése. Ez a szempont pedig nem hagyható figyelmen kívül, különösen a túlsúlyosan megadóztatott protestáns egyházaknak, melyeknek jelentékeny része az állami egyenes adók teljes alterum tantumát fizeti, vagy még azon felül is az egyház részére, a stólaris illetékeken felül is.

Az 1848. XX. törvényzikk hozatalakor a francia rendszer szelleme egységes kultuszadóval s a hozadéknak lélekszám szerint felosztásával lebegtetett az akkori törvényhozók előtt. Kétségkívül ez volna a legvilágosabb, legigazabb állapot, amely egyszerre véget vetne ama lealázó állapotnak, hogy az egyes hívők felekezetüket az anyagi terhek különbsége miatt változtatják, s egyúttal tisztán meggyőződés kérdésévé tenné a felekezet nélkül való állapotot is; de attól messze vagyunk. Az adott körülmények közt is kell azonban annyit tennünk, hogy bizonyos átlagos egyházi

terhet emálva, lehetőleg egyenlően az összes felekezetekre, nem a tényleges, de ezen adó mellett levő megterheltetés alapján állítanók fel a szükségletet s ez alapon konstatálnók a hiányt. Az osztó igazságnak s az 1848. XX. t. cz. szellemének csak így lehetne teljesen megfelelni.

Mindez teljesen új, beható munkát igényel, a melyet a hozandó törvény záros határidőre rendelhet el.

Amit mi sürgetünk — hiszen az talán kevésbé a protestáns papság, mint legalább is épp annyira a magyar haza érdekében van — azaz: hogy ez a törvény, amely végre véglegesen rendezi ügyüket, haladék nélkül mutattassék be, tárgyalassék le, s osztó igazság szolgáljassék végre a nyomorral küzdő, jóban-rosszban hű édes gyermekeknek is.“

TEMETŐ.

A szarvasi ág. h. ev. főgymnasium tanár-testülete mély fájdalommal jelenti szeretett kartársának Lippay Béla főgymnasiumi helyettes tanárnak, életének 31-ik, tanári működésének harmadik évében, hosszas szenvedés után f. évi december hó 1-én, este 8 órakor történt gyászos elhunytát.

PROTESTÁNS IMAKÖNYVEK

FRANKLIN TÁRSULAT könyvkiadóhivatalában,
BUDAPEST, EGYETEM-UTCZA 4.,

valamint minden hazai könyvtárban és könyvkötőnél kaphatók:

Dobos. Keresztyén imák. Vászonsköt. —80	Tompa. Olajág. Zsebkiadás, csont- utánzat, kapocscsal 4.—
„ Az úri ima. Fekete bőrkötés 2.—	Tompa. Olajág. Zsebkiadás, borju- bőrkötés, kapocscsal 5.—
„ „ „ Chagrin „ 3.—	Tompa. Olajág. Zsebkiadás, bársony kötés kapocscsal 7.—
„ A gyermek imái. Félvászonk. —50	Szász Károly. Buzgóság könyve. Bőrk. 2.50
Cleymann. Isten mindenem Vászonskötés . —80	„ „ „ Chagrin bőrkötés 4.—
Cleymann. Isten mindenem. Finom kiadás, bőrk. 2.—	Szász Károly. Buzgóság könyve. Csont utánzat 4.50
Czelder. Imák. Vászonskötés 1.—	Szász Károly. Buzgóság könyve. Borju bőrkötés 6.—
Heissler. Keresztyén ember imakönyve. Vászonskötés 1.—	Szász K. Buzgóság könyve. Bársony 8.—
Medgyes. Prot. család imái Vászonsk. 1.20	H. Kiss Kálmán. Élő reménység Félvászon —.40
Papp. Esti harang. Vászonskötés —.60	H. Kiss Kálmán. Élő reménység. Félbőr —.50
„ „ „ Finom kiadás, bőrk. 1.—	H. Kiss Kálmán. Élő reménység. Egész bőr, arany vágás —.60
Vörös. „ Buzgó imák Vászonskötés —.80	
Tompa. Olajág. Vászonsk., aranyvágás 3.—	
„ „ Chagrinbőr, kapocscsal 5.—	
„ „ Zsebkiadás, vászonköt. 2.—	
„ „ Zsebkiadás, chagrinbőr kötés, kapocscsal . 3.50	